

TURINYS

Pratarmė	9
Įvadas	11
KODĖL BŪTENT „MAFIJOS VALSTYBĖ“?	13
Kas yra mafijos valstybė?	16
Pagrindiniai mafijos valstybės požymiai	18
MAFIJOS VALSTYBĖS IŠTAKOS RUSIJOJE	27
Trys Putino komponentai	27
Mafijos kelias: nuo pagrindinių cechų iki „autoritetingų“ deputatų	29
Jėgos struktūrų pareigūnai banditai ir „vilkolakiai su antpečiais“	32
Putinas ir jo draugai sportininkai	33
Tambovo grupuotė ateina į valdžią	34
Netikėta pranašystė	37
MAFIJOS VALSTYBĖS STRUKTŪRA RUSIJOJE	41
„Patarnautojai“	43
„Valstybės simuliavimo“ grupė	44
„Sergėtojai“	45

Jėgos blokas	45
Normų kūrimas	46
„Ypatingų pavedimų vykdytojai“	47
„Pamokslininkai“	50
MAFIJOS VALSTYBĖS VEIKIMO PRINCIPAI RUSIJOJE	53
Mafijos valstybės teismų sistema	54
Specialiosios tarnybos ir jėgos struktūros mafijos valstybės tarnyboje	61
Mafijinis teisės normų kūrimas	63
Rinkimų kontrolė	65
Parlamento kontrolė	73
Integravimas į vertikalę	77
Medijų rinkos valymas	85
„Specialiosios operacijos“ režimas ir žiniasklaidos sutriuškinimas	95
Kultūra ir menas mafijos valstybės tarnyboje	97
Religijos ir Bažnyčios vaidmuo mafijos valstybėje	103
Mafijos valstybė prieš pilietinę visuomenę	108
Viešosios nuomonės kontrolė	112
MAFIJOS VALSTYBĖS EKONOMIKA	117
Mafijos valstybės metodai	118
MAFIJOS VALSTYBĖS UŽSIENIO POLITIKA	151
Mafijos valstybės metodai	152

MAFIJOS VALSTYBĖS IDEOLOGIJA	181
Ankstyvasis Putinas: „stabilumo“ idėja	181
Apeliavimas į „didingą praeitį“, SSRS ilgesys	182
Imperija kaip idealas	185
Pergalė kaip naujoji religija	186
Antiliberalizmas ir tradicinės vertybės	192
Suvereniteto idėja	194
Nauja ideologija – karo pateisinimas	195
Sąmokslų teorijos	197
Subjektiškumo netekimas	198
Atsakomybės atsisakymas ir depolitizavimas	199
Gyventojas vietoj piliečio	200
Kalba kaip propagandos priemonė	203
Valdžios sakralizavimas	206
Religijos vaidmuo mafijos valstybėje	207
Mąstymo deracionalizacija ir „jaunystės eliksiyro“ paieškos	209
Istorijos peržiūra	211
Vietoj epilogo	215
Nuorodos	217

MAFIJOS VALSTYBĖS IDEOLOGIJA

Ideologija mafijos valstybėje – instrumentas, naudojamas valdančiosios grupės interesais, kad ji išliktų valdžioje. Tuo mafijos valstybė iš esmės skiriasi nuo totalitarinių režimų, kur ideologija sudaro valstybės pagrindą. Mafijos valstybės valdžia kaskart pasitelkia skirtingus naratyvus, kurie reikalingi esamiems uždaviniams spręsti.

Ankstyvasis Putinas: „stabilumo“ idėja

Ankstyvojo Putino ideologija rėmėsi „stabilumo“ idėja, kuri turėjo kontrastuoti su „dešimtojo dešimtmečio chaosu“, Jelcino laikotarpiu ir rinkos reformomis, kurie buvo paversti parankiu baubu šalies gyventojams. Klausimas „Nejaugi norite kaip dešimtąjį dešimtmetį?“ tapo tradiciniu valdžios retorikoje. Buvo manoma, kad niekas nenori

keisti Putino laikų stabilumo į naują „chaosą ir savivalę“, prisimindami Jelciną.

Stabilumo idėja pamažu ėmė transformuotis į valdžios nepakeičiamumo idėją. Buvo tvirtinama, kad tik Vladimiro Putino išlikimas šalies vadovo poste gali garantuoti piliečiams stabilumą ir tą gyvenimo lygį, kuris buvo pasiektas daugiausia dėl naftos ir dujų konjunktūros. Vėliau ši idėja pasiekė viršūnę, kai pati Rusijos egzistencija pradėta tapatinti su Putino buvimu valdžioje. „Yra Putinas – yra Rusija, nėra Putino – nėra Rusijos“, – 2014 m. suformulavo Viačeslavas Volodinas, tuo metu ėjęs Rusijos Federacijos prezidento administracijos vadovo pirmojo pavaduotojo pareigas.

Apeliavimas į „didingą praeitį“, SSRS ilgesys

Remdamasi „didinga praeitimi“, mafijos valstybė Rusijoje siekia įrodyti ne tik savo teisėtumą, bet ir ypatingas teises, tarp jų ir teisę į užsienio agresiją.

Valdžios atstovų propaganda ir retorika pasitelkia imperijos ilgesį, kurdama mitą apie didingą Rusiją kaip SSRS teisių perėmėją – galingą, dominuojančią šalį, kurią gerbė ir kurios bijojo visas pasaulis. Pasididžiavimas dėl šalies ir jos galybės ima dominuoti propagandoje ir didelei daliai gyventojų užgožia žmogaus teisių bei ramaus, laimingo gyvenimo vertybes. Praeities įvaizdžių išnaudojimas leidžia valdžiai nesunkiai gauti politinių dividendų. Imperijos susigrąžinimas tampa Rusijos ateities vizija. Šiandienos stiprybės semiamasi iš praeities.

Fondo „Obščestvennoje mnenije“ apklausos duomenimis, 2022 m. gruodį SSRS besiilginčių Rusijos gyventojų dalis sudarė 63 procentus. Nuo 2011 m. „apgailėstaujančiųjų“ skaičius išaugo 12 procentų. Tiesa, Putinui ateinant į valdžią, šie rodikliai buvo dar didesni: 2001 m. dėl SSRS žlugimo gailėjosi 76 proc. apklaustųjų, o rekordinį lygį – 85 proc. – šis rodiklis pasiekė 1999 m. pabaigoje, po de-folto, sugriovusio viltis dėl stabilios ekonomikos raidos ir greitų teigiamų rezultatų. Suprantama, valdžia ir propaganda neišvengiamai ėmė naudotis šia nostalgija.

Televizija, seniai tarnaujanti mafijos valstybei, XXI a. pirmąjį dešimtmetį sėkmingai kūrė žiūrovams įspūdį, kad sovietmetis tęsiasi: tam skirtas ir nuolatinis sovietinių filmų bei laidų kartojimas, ir senų sovietinių dainų transliavimas, ir nesikeičiantys atlikėjų veidai. „Grįžimo į SSRS“ iliuzija naudojama ir sporte, pavyzdžiui, rusų ledo ritulininkai vilki pergalingų SSRS laikų rinktinės uniformas. Tiesa, uniforma nepadedą laimėti, užtat kursto revanšistines nuotaikas. Sovietizmai ir tai, kas rusiška, pamažu susilieja ir suvokiama kaip visuma. Sovietų Sąjunga vis išky-la šiuolaikinėje Rusijoje, paversdama šalį ne tik jos teisių perėmėja, bet tarsi ja pačia.

Rusijoje sukurta mafijos valstybė pasisavina SSRS palikimą, pabrėždama „didžiuosius istorijos ir pergalių puslapius“, tačiau visiškai išstumdamą iš atminties sovietinio režimo nusikaltimus ir atsakomybę už juos. Gražinama raudona vėliava, SSRS himnas, Antrojo pasaulinio karo istorija pateikiama tik kaip pergalingo sovietų kareivių žygio per Europą ir jos išvadavimo istorija. Valstybė kalba apie save tik kaip apie nugalėtoją, bet niekada – kaip apie nusikaltėlę.

Simboliška, kad Ukrainos mieste Heničeske, kurį kontroliuoja Rusijos armija, 2022 m. balandį pirmiausia atstatytas Lenino paminklas, o virš miesto administracijos pastato iškabintos Rusijos Federacijos ir SSRS vėliavos. Be to, 2023 m. sausį Melitopolio, perėjusio Rusijos kontrolėn, valdžia pakeitė 86 miesto objektų pavadinimus – gražino sovietinius. Vietoj Vyšnių ir Jaltos gatvių atsirado Spalio 40-mečio ir Spalio 60-mečio gatvės, taip pavadintos 1917 m. bolševikų perversmo garbei. Į Melitopolį sugrižo Lenino, Voikovo, Frunzės, daugybės kitų sovietinių karo ir partijos veikėjų, Komunarų, Komjaunimo, Proletariato, Pionierių ir kitos gatvės. Šiuos sprendimus iš dalies galima vertinti kaip atsaką į Ukrainoje prasidėjusį dekomunizacijos procesą ir „Lenino kryptį“, kai 2013–2014 m. visoje šalyje imta griauti paminklus, simbolizuojančius sovietinę praeitį ir ryšį su ja. Labai tikėtina, jog Rusijos valdžiai tai buvo pernelyg skausmingas signalas, kad Ukraina slysta iš imperinės Rusijos įtakos.

Svarbus grįžimo į SSRS elementas – Josifo Stalino figūra. Daugelyje miestų imta statyti paminklus Stalinui. Ne kartą svarstyta pervadinti Volgogradą į Stalingradą. Tačiau valdžia kol kas nesiryžta tokiam drastiškam žingsniui ir priima tik dalinius sprendimus. Pavyzdžiui, pavadinimas „didvyrių miestas Stalingradas“ tapo Volgogrado simboliu, kuris minimas kartu su paties miesto pavadinimu. Nuo 2022 m. prie įvažiavimo į Volgogradą, švenčiant pergalę Stalingrado mūšyje, imta statyti specialius kelio ženklus „Stalingradas“.

Imperija kaip idealas

Skelbiama, kad idealus dabartinės putiniškosios Rusijos paveikslas – galinga imperija. Apie ją svajoja ir piliečiai, ir propagandistai, įrodinėjantys, kad ji neišvengiama ir nuosekliai įsiterpia į istoriją: „Yra penkios Rusijos imperijos. Pirmoji – Kyjivo–Naugardo, kurią įkūnijo kunigaikštis Vladimiras Sviatoslavičius*. Antroji imperija – Maskvos carystė su jos įkūrėju Ivanu IV Rūsčiuoju, trečioji – Romanovų imperija su jos galingu valdovu Petru Didžiuoju**. Ketvirtoji – raudonoji Josifo Stalino imperija. Ir dabartinė – penktoji imperija, kurios kūrėjas yra Vladimiras Putinas.“¹⁸⁸

Jausdamasi esanti sovietinė arba posovietinė imperija, šiuolaikinė Rusija mano turinti istorinę teisę kištis į posovietinių šalių gyvenimą, darydama įtaką jų raidai ir pasirinktam keliui. Būtent Rusija gali būti posovietinių šalių suvereniteto ir nepriklausomybės garantu, kaip 2022 m. aiškiai pareiškė pats Putinas, kalbėdamas apie Ukrainą: „Vieninteliu tikru, rimtu Ukrainos valstybingumo, suvereniteto ir teritorinio vientisumo garantu galėtų būti tik Rusija.“¹⁸⁹

Mafijinė Rusijos valstybė – tai imperinė valstybė, besiremianti didybės ir galios įvaizdžiu, orientuota ne į vidų, bet į išorę, savo misija laikanti teritoriją, valdinių ir išteklių kontrolės plėtrą.

* Dar žinomas kaip Šventasis Vladimiras.

** Turimas omenyje Petras I.

Pergalė kaip naujoji religija

Dabartinės Rusijos egzistencijos pagrindas – „didžioji pergalė“ Antrajame pasauliniame kare. Skelbiama, kad pergalė šiame kare reiškia, jog politinis kursas yra teisingas, o valstybės valdžia teisėta.

Putino valdymo laikotarpiu SSRS pergalė buvo apgaubta šventumo aureole, sukurtas jos kultas. Ji tapo tikėjimo simboliu, aplink ją ėmė formuotis nauja karinga religija. Pergalei net imta statyti šventyklas, kuriose įamžinti šios religijos simboliai. Pavyzdžiui, 2020 m. birželio 22 d. buvo atidaryta Pergalės – pagrindinė Rusijos Federacijos ginkluotųjų pajėgų – cerkvė. Pastatas, jo architektūra ir puošyba perkrauti krikščionybės, mesianizmo idėjas ir šventosios rusų kariaunos, jos pergalės, pirmiausia pergalę Antrajame pasauliniame kare, siejančiais simboliais.

Šiuo statiniu šlovinamas apaštalamis prilygstantis didysis kunigaikštis Šventasis Vladimiras, kurio garbei skirta apatinė šventykla su šešių metrų jo bareljefu. Vienoje iš vidinių salių yra kunigaikščio Vladimiro krikšto Chersonese mozaika, primenanti istorinę Krymo priklausomybę Rusijai. Kunigaikščio Vladimiro, pakrikštijusio Rusią ir užėmusio Kyjivą, figūra pabrėžtinai gretinama su Putino paveikslu ir veikla.

Net techninės šio ginkluotųjų pajėgų kulto pastato charakteristikos aiškintinos ne architektūrinėmis ar statybinėmis normomis, o „pergalės religijos“ simbolizmu.

Prieš 75 metus	75 m – varpinės aukštis
1945 m. gegužės 8 d.	19,45 m kupolo pagrindo skersmuo, jame aštuoni langai

22 valandą 43 minutes pasirašytas besąlyginės Vokietijos kapituliacijos aktas	22,43 m – kupolo skersmuo
Baigėsi 1418 dienų ir naktų trukęs karas	14,18 m – mažojo kupolo aukštis
960 m. gimė apaštalamis prilygstantis didysis kunigaikštis Šventasis Vladimiras	96 m – aukštis kartu su apatine šventykla

Memorialiniame cerkvės komplekse saugomas Hitlerio kostiumas ir kepurė. Prieckerkvis padarytas iš trofėjų ginklų. Cerkvė nudažyta rusvai žalsva spalva, aukšti jos kupolai, vainikuojantys bokštus, primena nutaikytas į dangų balistines raketas. Viduje įrengtos memorialinės lentos, kuriose yra žalvarinės šovinių tūtelės su žemėmis. Žemė surinkta nuo sovietinių karių, žuvusių Antrojo pasaulinio karo metais ir palaidotų Armėnijoje, Belgijoje, Latvijoje, Turkmėnijoje, Čekijoje ir Šveicarijoje, kapų.

Pergalė Antrajame pasauliniame kare – svarbiausias „pergalės religijos“ kulto objektas. Kitas įvykis, kuriam ši religija suteikia simbolinę, religinę prasmę, yra dar viena pergalė – „sėkmingas Krymo sugrįžimas namo, į Rusiją“. Iš pradžių Pergalės cerkvę planuota papuošti mozaika, skirta Krymo prijungimui prie Rusijos 2014 metais. Kartu su Putinu joje buvo pavaizduoti Sergejus Šoigu, Saugumo tarybos sekretorius Nikolajus Patruševs, FST direktorius Aleksandras Bortnikovas, Valstybės Dūmos pirmininkas Viačeslavas Volodinas, ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo viršininkas Valerijus Gerasimovas, Užsienio

reikalų ministerijos vadovas Sergejus Lavrovas, buvęs Putino apsaugininkas Aleksejus Diuminas, Federacijos Tarybos pirmininkė Valentina Matvijenko. Tame pačiame pano pavaizduoti džiūgaujantys žmonės, nešini plakatu „Krymas – mūsų“, taip pat „mandagūs žmonės“ – Rusijos specialiųjų padalinių kariai, užėmę Krymą 2014 metais. Taip buvo norima įtvirtinti naują ikonostasą – naujus „pergalės religijos“ šventuosius. Kilus viešam skandalui, Putinas nurodė mozaiką nuimti, ji laikinai perkelta saugoti į kitą vietą.

Nuo 2010 m. memorialinės Pergalės dienos minėjimo iškilmės gegužės 9-ąją darėsi vis panašesnės į pasirengimo naujam karui demonstravimą. Kuo mažiau liko gyvų karo veteranų, tuo labiau dėmesys nuo pasididžiavimo jų žygdarbiais, sielvarto ir atminimo krypo prie didžiavimosi tankais ir raketomis. Pergalės paradas tapo parodomąja akcija, demonstruojančia Rusijos ginklų ir armijos galybę, vienu iš sakralių „pergalės religijos“ veiksmy.

Atsirado ir išpopuliarėjo šūkių: „Ačiū seneliui už pergalę!“, „Galim pakartoti“ ir „Į Berlyną!“, kurių lipdukus žmonės mielai klijavosi ant automobilių, vadovaudamiesi vidiniu teisumu ir vis stiprėjančiu revanšizmo jausmu.

„Bessmertnyj polk“, atsiradęs iš pradžių kaip pilietinis, memorialinis judėjimas, orientuotas į istorinės atminties apie karą išsaugojimą šeimose, buvo pasisavintas valdžios ir ėmė vaidinti mobilizuojamąjį vaidmenį – skatinti piliečių pasirengimą stoti rikiuotėn ir žygiuoti į karą, kaip tai darė seneliai ir proseneliai. Įvyko karo suvokimo „paradizacija“ – ir ne tik Didžiojo Tėvynės karo, bet ir bet kurio kito. Tragiškasis elementas, aukų atminimas buvo nustumti į antrą planą. Pirmajame liko iškilmingas paradas ir mirties heroizavimas. Pati mirtis buvo apibūdinama kaip džiugi ir

trokštama, nes ji pasirenkama dėl „kilnaus tikslo“, tai yra „mirtis už Tėvyne“. O mirtis „šventajame kare“ nuplauna visas nuodėmes – žmogus apsisvalo.

Naujosios „pergalės religijos“ kontekste sovietų (vadinasi, rusų) armija įgijo „nenugalimosios“ statusą, buvo apgaubta šventumo ir neklystamumo aureolės. Tai armija, vaduojanti pasaulio tautas nuo priešų ir veikianti teisingai, tvirtai ir tiksliai. Tai ne tik „armija nugalėtoja“, bet ir „armija išvaduotoja“. Šitos propagandos tezės sėkmingai krito į derlingą Rusijos piliečių pasitikėjimo rusų armija dirvą. Šis pasitikėjimas iš dalies susijęs su tuo, kad daugelyje Rusijos regionų, ypač skurdžiausiuose, armija yra vienintelis piliečiams prieinamas socialinis liftas. Galbūt kaip tik todėl 2022 m. pavasarį didelė dalis Rusijos gyventojų tiesiog negalėjo patikėti tuo, kas įvyko Ukrainoje, Bučoje. Žmonės nepajėgė suvokti, kad „didvyriškoji armija išvaduotoja“ gali daryti tokius nusikaltimus.

Reikšminga „pergalės religijos“ dalimi tapo sukurtas „aukštasis stilius“ – naujosios religijos ir masinių veiksmų lydinys bei jų televizinis atkūrimas moderniausiomis technologijomis. Šis „aukštasis stilius“ sustiprina emocinę pergalės aurą, tampa svarbiu jos sakralizacijos ir išaukštinimo instrumentu. „Aukštasis stilius“ – tai kasmet vis galingesnis karo technikos demonstravimas ir lėktuvų grupių skrydžiai tiesiai virš Raudonosios aikštės. Tai ir pati televizinė Gegužės 9-osios paradų transliacija, vis sudėtingesnė technologiniu požiūriu ir vis labiau stublinanti savo užmojais. Tai ir simboliniai Gergijevio diriguojamo orkestro koncertai Cchinvalyje ir Sirijos Palmyroje, vykstantys brutalių egzekucijų ir barbariško niokojimo vietose.

Beje, mafijos valstybė kartais tiesiogiai prikiša savo čiuptuvus prie kupinų patoso „aukštojo stiliaus“ renginių.

Pavyzdžiui, koncerte Palmyroje pats Sankt Peterburgo muzikos namų meno vadovas, violončelininkas Sergejus Rolduginas grojo solo atliekant kadrilį. Rolduginas – ne tik violončelininkas, bet ir senas bei labai artimas Vladimiro Putino draugas. Viešumoje jis išgarsėjo ne kaip muzikantas, o kaip kelių lengvatinio apmokestinimo bendrovių, kurių apyvarta siekia kelis milijardus dolerių, valdytojas. Jos sudarydavo keistus sandorius su Rusijos valstybės įmonėmis – buvo pradėti net keli tarptautiniai tyrimai dėl pinigų plovimo.

Koncertai ką tik sugriautuose miestuose yra svarbus „pergalės religijos“ ir „aukštojo stiliaus“ elementas. Simbolinė jų paskirtis – atliepti Šostakovičiaus 7-ąją simfoniją, atliktą Leningrade per blokadą, kurią „karo religija“ pateikia kaip atvedusią į pergalę. Simbolinių gestų kartojimu, kaip bet kurioje religijoje, siekiama, kad pasikartotų rezultatas. Tai turi atvesti į pergalę.

Prie „aukštojo stiliaus“ priskirtinos ir judėjimo „Besmertnyj polk“ eitynės, kurioms ideologai suteikia sakralinę prasmę, tiesiogine tų žodžių prasme lygindami jas su „velykine Rusijos prisikėlimo procesija“. Televizinis „Besmertnyj polk“ eitynių paveikslas, kur Vladimiras Putinas eina priekyje, o vietoj ikonų pasirinkti žuvusiųjų portretai, iš tiesų panašus į XIX a. pabaigos – XX a. pradžios velykines procesijas, tiesa, jos veda ne į šventovę, o į Raudonąją aikštę – valdžios centro link.

„Pergalės religijos“ „aukštasis stilius“ – tai ir fanerinio Reichstago užėmimas, ir tankų biatlonas, išpopuliarėjęs Sergejui Šoigu tapus gynybos ministru. Tai ir masiniai mitingai valdžios sprendimams remti, į kuriuos suvaromi biudžetininkai ir apmokami statistai. Masinių mitingų

tikslas – sukurti būtiną paveikslėlį propagandai, įrodinėjančiai, kad žmonės susitelkę aplink valdžią ir ją palaiko. Tai ir karo simbolio – raidės „Z“ – dėliojimas iš žmonių, tarp jų ir vaikų, kūnų.

„Aukštojo stiliaus“ simboliai – Krymo tiltas, didžiųjų objektų statybos ir Sočio olimpinės žaidynės*, kurias Rusijos sportininkams buvo įsakyta žūtbūt laimėti, nes tik toks rezultatas atliepia „pergalės religiją“. Pagrindinis šios religijos uždavinys – įskiepyti liaudžiai pergalės dvasią ir tikėjimą tuo, kad ji privalo nugalėti. Sovietų Sąjungos žlugimas pateikiamas kaip pralaimėjimas ir katastrofa, po kurios rusų tauta pamiršo savo pergalės.

„Pergalės religija“ glaudžiai susijusi ir su tradicine stačiatikybe. Krikščionių Dievas čia atlieka rusų kariuomenės vyriausiojo vado funkciją. Neatsitiktinai Rusijos ginkluotųjų pajėgų cerkvės svetainė prasideda Aleksandrui Suvorovui priskiriamu epigrafu: „Melskitės Dievui – iš Jo pergalė. Dievas mūsų generolas, Jis mus ir veda.“

Vienu iš neoficialių karo su Ukraina šūkių tapo frazė: „Mes – rusai, Dievas su mumis!“ Tai reiškia, kad Dievas sergsti ir užstoja būtent rusus, tiksliau, rusų armiją, o tai, beje, siekia dar XIX a. pradžią, kai, ideologiškai apmąstant 1812 m. karą, atsirado tokia mistiška Dievo, pergalės ir Rusijos jungtis.

Vienas iš „pergalės religijos“ ideologų Aleksandras Prochanovas įsitikinęs, kad „mistinė keturiasdešimt penktųjų metų pergalė“ turi „dievišką prasmę“ ir „atperka visus vargus ir smūgius, visą pasibaisėtiną neteisybę ir prievartą ta Kristaus auka, kurią sudėjo sovietinė rusų liaudis, atnešusi ant pergalės altoriaus beveik trisdešimt milijonų savo sūnų

* Žiemos olimpinės žaidynės Rusijos vasaros kurorte.